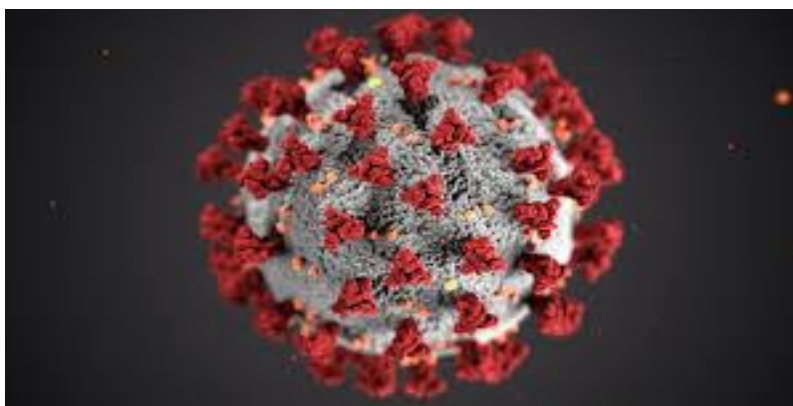


Poradnik

Jak postępować z pacjentem w gabinecie lub przychodni w sytuacji zagrożenia koronawirusem *- krok po kroku*



1. Jak obecnie postępować z pacjentem?-----	2
2. Dodatkowe pouczenia. -----	3
3. Środki przymusu-----	4
4. Odmowa przyjęcia pacjenta-----	5
5. Zawiadomienie Sanepidu -----	7
6. Pomoc lekarska w sytuacji niezbędnej. Oświadczenie pacjenta. -----	8

dr **Marek Koenner**, radca prawny | **Anna Malinowska**, aplikant radcowski

[27 marca 2020 r.]

1. Jak obecnie postępować z pacjentem?

Pamiętajmy, że kierownik podmiotu leczniczego lub upoważniony przez niego lekarz może ograniczyć korzystanie z praw pacjenta w przypadku wystąpienia zagrożenia epidemicznego lub ze względu na bezpieczeństwo zdrowotne pacjentów, a w przypadku praw, o których mowa w art. 33 ust. 1 (to jest prawa do prawo do kontaktu osobistego, telefonicznego lub korespondencyjnego z innymi osobami) także ze względu na możliwości organizacyjne podmiotu (art. 5 ust. o pr.pacj.).

Z powyższego wynika, że możesz, a właściwie powinieneś:

- rekomendować pacjentom teleporady - ALE pamiętaj, że teleporada jest również zwykłą poradą lekarską;
- wprowadzić ograniczenia przyjęć pacjentów do sytuacji niezbędnych - musisz więc sam ocenić na podstawie swojej wiedzy i doświadczenia, kiedy wizyta osobista pacjenta jest konieczna;
- zachować wszelkie procedury zabezpieczające i ostrożności związane z kontaktem z pacjentami oraz między samymi pacjentami;
- jeżeli więc zdecydujemy się na wizytę, pacjent musi być umówiony na konkretną godzinę i powiadomiony, że musi być punktualnie - musimy tak zorganizować listę pacjentów, by poszczególni pacjenci nie mieli ze sobą styczności. Właściwie powinno się zlikwidować obecnie poczekalnie;
- co oczywiste musisz przestrzegać reguł sanitarno- higienicznych, czyli musisz zadbać o środki ochrony osobistej, odkażać powierzchnie i sprzęty w gabinecie, dezynfekować klamki itp.

Zarówno w przypadku teleporady, jak i przybycia pacjenta do gabinetu czy przychodni:

- przeprowadź tradycyjny wywiad;
- przeanalizuj kryteria epidemiologiczne oraz kryteria kliniczne dotyczące objawów mogących wskazywać na zakażenie koronawirusem;
- opieraj się w tym zakresie nie tylko na wytycznych GIS zawartych w Schemacie czy innych wytycznych (pamiętaj wytyczne to wskazówki, nie normy), ale również na swojej wiedzy i doświadczeniu - kluczowe jest zachowanie należytej staranności.

Dostępność środków a akty staranności:

- wymagaj od kierownika podmiotu leczniczego zapewnienia środków ostrożności, sprzętu itd. - jeżeli trzeba, zachowaj na tą okoliczność wszelkie maile, smsy,
- jeżeli jesteś kierownikiem podmiotu leczniczego albo masz własny gabinet - staraj się pozyskać te środki z różnych źródeł, kieruj pisma i maile do innych podmiotów, dostawców itp. - zachowuj wszelkie maile, pisma, smsy na tą okoliczność,
- pamiętaj, że nie możesz odpowiadać w sytuacji braku dostępności środków, ale możesz odpowiadać, jeżeli nie poczyniłeś żadnych starań, żeby te środki zdobyć;

Powyższe stanowi poradę prawnika procesowego - zdaję sobie doskonale sprawę z tego, że każdy z lekarzy i kierowników czy właścicieli gabinetów dokonuje teraz starań w celu zdobycia maseczek, fartuchów itd. - chodzi o to, żeby zebrane były dowody tych starań.

2. Dodatkowe pouczenia.

Obecna sytuacja powoduje, że:

- i tak musisz pamiętać o podstawowych obowiązkach informacyjnych i o zgodzie pacjenta na leczenie - jak zawsze;
- jednak obowiązek udzielenia informacji poszerzony został o kwestie związane z zagrożeniem zarażeniem się wirusem SARS-CoV-2;
- musisz dodatkowo pouczyć o:

1) obowiązku poddawania się:

a) zabiegom sanitarnym,

b) szczepieniom ochronnym,

c) poekspozycyjnemu profilaktycznemu stosowaniu leków,

d) badaniom sanitarno-epidemiologicznym, w tym również postępowaniu mającemu na celu pobranie lub dostarczenie materiału do tych badań,

e) nadzorowi epidemiologicznemu,

f) kwarantannie,

g) leczeniu,

h) hospitalizacji,

i) izolacji;

2) konieczności zaniechania wykonywania prac, przy wykonywaniu których istnieje możliwość przeniesienia zakażenia lub choroby zakaźnej na inne osoby - jeżeli są osobami zakażonymi, chorymi na chorobę zakaźną lub nosicielami;

3) stosowaniu się do nakazów i zakazów organów Sanepidu służących zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych;

4) udzielaniu danych i informacji w szczególności organom Sanepidu.

- możesz skorzystać z powyższego wyliczenia i przygotować stosowną ulotkę lub informator i okazywać go pacjentowi do zapoznania się;
- oczywiście zakres pouczeń dostosowujesz również do okoliczności konkretnego przypadku i podejmujesz kolejne konieczne kroki zgodnie ze Schematem postępowania, innymi wytycznymi, swoją wiedzą i doświadczeniem;
- rekomendujemy również **odpowiedni wpis do dokumentacji, a jeżeli to możliwe, to uzyskanie pisemnego potwierdzenia pacjenta** - nie wynika to z obowiązku ustawowego, ale w obecnej sytuacji wysokiego zagrożenia rozprzestrzeniania się koronawirusa jest wysoce wskazane.

3. Środki przymusu

Może dojść do sytuacji, że będziesz zmuszony zastosować środki przymusu, gdyż wobec osoby, która nie poddaje się badaniom sanitarno-epidemiologicznym, zabiegom sanitarnym, kwarantannie lub izolacji, a u której podejrzewa się lub rozpoznano chorobę szczególnie niebezpieczną i wysoce zakaźną, stanowiącą bezpośrednie zagrożenie dla zdrowia lub życia innych osób, może być zastosowany środek przymusu bezpośredniego.

Środki przymusu bezpośredniego są następujące:

a. **Przytrzymywanie** jest doraźnym, krótkotrwałym unieruchomieniem osoby z użyciem siły fizycznej.

b. **Unieruchomienie** jest dłużej trwającym obezwładnieniem osoby z użyciem pasów, uchwytów, prześcieradeł lub kaftana bezpieczeństwa. Przymus bezpośredni polegający na unieruchomieniu może być stosowany nie dłużej niż 4 godziny. W razie potrzeby stosowanie tego przymusu może być przedłużone na następne okresy 6-godzinne, przy czym nie dłużej niż 24 godziny łącznie.

c. **Przymusowe podanie leku** jest doraźnym lub przewidzianym w planie postępowania leczniczego wprowadzeniem leków do organizmu osoby - bez jej zgody.

Przy wyborze środka przymusu bezpośredniego należy wybierać środek możliwie dla tej osoby najmniej uciążliwy, a przy stosowaniu środka przymusu bezpośredniego należy zachować szczególną ostrożność i dbałość o dobro tej osoby.

W razie konieczności zastosowania środków przymusu musisz:

- uprzedzić pacjenta o tym, że masz zamiar zastosować środek przymusu i jaki;
- fakt ten odnotować w dokumentacji (oczywiście możesz to zrobić następczo);
- jako lekarz musisz nadzorować wykonanie środka przymusu;
- zastosowanie środka też musisz odnotować w dokumentacji, co oczywiste;
- możesz też zwrócić się do Policji, Straży Granicznej lub Żandarmerii Wojskowej o pomoc w zastosowaniu środka przymusu bezpośredniego.

4. Odmowa przyjęcia pacjenta

Ogólne zasady odmowy pacjenta są następujące:

- lekarz nie może odmówić leczenia, gdy:
 - zachodzi przypadek niecierpiący zwłoki,
 - gdy zwłoka w leczeniu mogłaby spowodować niebezpieczeństwo utraty życia, ciężkiego uszkodzenia ciała lub ciężkiego rozstroju zdrowia pacjenta.
- ponadto w niektórych sytuacjach, mimo wystąpienia tych przesłanek, lekarz kierując się dobrem ogółu pacjentów będzie miał prawo nie podjąć się leczenia. Decydując się więc na odmowę udzielania świadczeń lekarz może powołać się na przepisy ust. o zaż., etykę lekarską oraz zasady ogólne, jak bezpieczeństwo i troska o dobro wspólne;
- zgodnie z art. 38 ust. o zaw. lek. i lek. dent. rozróżnia sytuację lekarza zatrudnionego na umowę o pracę od lekarzy zatrudnionych na podstawie umowy cywilnoprawnej. W sytuacji, gdy lekarz wykonuje swój zawód na podstawie stosunku pracy, może nie podjąć się leczenia, jeżeli nie występują ograniczenia wskazane w art. 30 ust. o zaw. lek. i lek. dent. oraz jeżeli istnieją poważne ku temu powody, po uzyskaniu zgody swojego przełożonego. Za poważny powód niewątpliwie można uznać wysokie ryzyko zarażenia siebie i innych, powstałe również z uwagi na brak środków ochrony.

Mamy jednak do czynienia z sytuacją szczególną, zatem przypomnieć trzeba, że obecnie kierownik podmiotu leczniczego lub upoważniony przez niego lekarz może ograniczyć korzystanie z praw pacjenta.

Można zatem, w mojej ocenie, zastosować się do poniższych reguł postępowania.

Jeżeli po przeprowadzeniu ankiety okaże się, że pacjent spełnia kryteria epidemiologiczne oraz:

- pacjent spełnia kryteria A ze Schematu - powinieneś zalecić samoobserwację i poinformować o konieczności zgłoszenia się do oddziału zakaźnego w przypadku pogorszenia stanu zdrowia; ponadto musisz powiadomić pacjenta o możliwości poddania go kwarantannie w drodze decyzji Sanepidu (ALE to Ty zawiadamiasz Sanepid, a nie pacjent);
- pacjenta ma objawy chorobowe zgodne z kryterium B wg Schematu - powinieneś skierować go na izolację domową oraz udzielić informacji, jak w punkcie I; a ponadto poinformować o możliwości wezwania ZRM;
- pacjent spełnia kryteria C według Schematu, czyli ma objawy ostrej infekcji dróg oddechowych i wysoką gorączkę (powyżej 38 stopni Celsjusza) - powinieneś objąć nadzorem medycznym i zamówić transport do oddziału zakaźnego.

Pamiętaj, że Schemat to tylko wytyczne - zachowaj zdrowy rozsądek, kieruj się swoją wiedzą i doświadczeniem.

Schemat nie mówi przecież o innych wskazaniach, jak wiek czy choroby współistniejące - musisz to (i inne w Twojej ocenie ważne czynniki) uwzględnić w wywiadzie i następnie odzwierciedlić przebieg wizyty lub teleporady w dokumentacji medycznej.

Natomiast, jeżeli pacjent:

- spełnia kryteria epidemiologiczne zarażenia koronawirusem, ale nie ma objawów klinicznych,
- nie spełnia kryteriów epidemiologicznych;

to możesz:

- poprzestać na teleporadzie i/lub
- odmówić osobistego przyjęcia pacjenta, pomimo jego próśb - jeżeli uznasz, że jego wizyta osobista naprawdę nie jest niezbędną,

i w takiej sytuacji:

- poinformuj pacjenta, że w razie pogorszenia się jego stanu powinien ponownie skontaktować się z Tobą telefonicznie lub zgłosić się po inną pomoc medyczną (odpowiednio do rozwoju sytuacji: wezwać zespół ZRM lub udać się do szpitala- co ważne powinieneś pouczyć Pacjenta żeby nie używał komunikacji miejskiej);

- musisz poinformować pacjenta o przyczynach swojej decyzji;
- odnotować powyższe w dokumentacji.

5. Zawiadomienie Sanepidu

Lekarz, który podejrzewa lub rozpoznaje u pacjenta zakażenie lub chorobę wywołaną koronawirusem jest obowiązany do zgłoszenia tego faktu właściwemu Sanepidowi.

I tak, wbrew podnoszonym wątpliwościom, to nie pacjent ma obowiązek zawiadomienia Sanepidu.

Obowiązek ten leży po stronie lekarza, który to jednocześnie musi poinformować pacjenta o tym, że to Sanepid podejmuje decyzję o kwarantannie, co wynika również z samego Schematu.

W naszej ocenie nie ma potrzeby uwidaczniania w dokumentacji faktu udzielenia tej informacji.

W dokumentacji warto natomiast dokonać wpisu odnośnie poinformowania pacjenta, że w przypadku pogorszenia stanu zdrowia, w zależności od stopnia pogorszenia, powinien on zgłosić się do lekarza POZ lub od razu do oddziału zakaźnego.

Lekarz zobowiązany jest do zgłoszenia do Sanepidu niezwłocznie, nie później jednak niż w ciągu 24 godzin od chwili powzięcia podejrzenia lub rozpoznania zakażenia, choroby zakaźnej lub zgonu z powodu zakażenia lub choroby zakaźnej.

Może tego dokonać w formie telefonicznej lub mailowej. Pamiętajmy, że warto kierować się tu własną wiedzą i doświadczeniem.

Ponieważ za niedopełnienie obowiązku zawiadomienia grozi grzywna, zaleca się udokumentowanie tej czynności.

6. Pomoc lekarska w sytuacji niezbędnej. Oświadczenie pacjenta.

W obecnej sytuacji zagrożenia zakażeniem koronawirusem, jeżeli pacjent przybył osobiście do gabinetu / przychodni, a Ty uznałeś, że jest to sytuacja niezbędna do udzielenia pomocy lekarskiej, możliwe jest zażądanie od niego dodatkowego oświadczenia.

Niezależnie od złożenia tego oświadczenia pacjent ponosi odpowiedzialność (w tym w konkretnych okolicznościach nawet karną) za przekazanie fałszywych informacji na temat swojego stanu zdrowia.

W tej szczególnej sytuacji, badając, czy zachodzą kryteria epidemiologiczne, żądamy od pacjenta również informacji nie dotyczących kwestii medycznych, ale faktycznych, czyli gdzie ostatnio przebywał i z kim się kontaktował.

Dlatego też warto rozważyć odebranie od pacjenta dodatkowego oświadczenia.

Przykładowa treść oświadczenia pacjenta:

- udzieliłem wszelkich informacji dotyczących mojego pobytu w krajach, gdzie występuje transmisja koronawirusa oraz kontaktu z osobami zakażonymi w ciągu ostatnich 14 dni, a także dotyczących ewentualnych objawów chorobowych, i oświadczam, że informacje te są zgodne z prawdą;
- zostałem poinformowany o zagrożeniu zarażeniem koronawirusem oraz o tym, że na chwilę obecną nie są znane wszelkie skutki i ryzyka związane z tym zagrożeniem;
- miałem możliwość zadania wszelkich pytań i na zadane przeze mnie pytania lekarz udzielił wystarczających i przystępnych informacji;
- po uzyskaniu powyższych informacji zgadzam się na leczenie pomimo podwyższonego ryzyka wywołanego zagrożeniem zakażenia koronawirusem.

W ramach teleporady bądź w sytuacji, gdy pacjent odmawia podpisania powyższego oświadczenia, odpowiednie zapisy powinny znaleźć się w dokumentacji medycznej.